

Mødet den 3. April 1913.

Fraværende: Harald Jensen.

1. (J. Nr. 566—1912). Fra Valgudvalget forelaa følgende Meddelelse af 27. Marts d. A. angaaende **det kommunale Valg** den 14. s. M.:

»Man undlader ikke herved at meddele, at ved det den 14. d. M. afholdte Valg af 19 Medlemmer til Byraadet og 2 kommunale Revisorer bleve følgende valgte:

Til Byraadet:

Forretningsfører Jakob Jensen.

Murermester Magnus Nielsen.

Lærer K. Moustén.

Fabrikant I. Chr. Møller.

Redaktør I. P. M. Simonsen.

Købmand Mikael Johansen.

Smed H. P. Christensen.

Pastor N. Joh. Laursen.

Landstingsmand Harald Jensen.

Malermester I. C. Petersen.

Folketingsmand F. F. Samuelsen.

Købmand Carl Laursen.

Forretningsfører Kjeld Sørensen.

Bagermester P. Jensen.

Købmand Martin Hansen.

Ekspedient J. F. Lehmann.

Konsul P. Petersen.

Havnearbejderformand Niels Jensen.

Hospitalsforstander Frk. Mariane Thomsen.

Til kommunale Revisorer:

Købmand H. P. Henriksen.

Lærer A. Sneum.«

Formanden oplæste Skrivelsen og ønskede dernæst det nyvalgte Byraad velkommen samt udtalte de bedste Ønsker for dets kommende Virksomhed til Gavn og Held for Byen og dens Borgere. Han rettede dernæst et særligt Velkommen til de 5 nyvalgte Medlemmer, Forretningsfører Kjeld Sørensen, Bagermester P. Jensen, Købmand Martin Hansen, om hvem han bemærkede, at Raaet var glad ved at gense ham, Konsul P. Petersen og Hospitalsforstander Frk. Mariane Thomsen, og udtalte sluttelig Haabet om, at Samarbejdet vilde blive let og behageligt, og at Kommunen maatte faa Gavn af dette Samarbejde.

Martin Hansen udtalte paa de nyvalgte Medlemmers Vegne en hjertelig Tak til Formanden for den venlige Velkomsthilsen. De nyvalgte vilde betragte det som en Æressag at bidrage deres til et godt Samarbejde til Gavn for Byen.

Til Efterretning.

2. (J. Nr. 10¹—1913). Nedsættelse af Udvalg til at gøre Indstilling om **Besættelse af de staaende Udvalg, Kommissioner m. m.**

Møller foreslog, at man til at gøre Indstilling om Udvalgenes Sammensætning denne Gang ligesom efter forrige Byraadsvalg nedsatte et Udvalg paa 5 Medlemmer, og at man i dette indvalgte Formanden, Hr. Magnus Nielsen og Hr. Mikael Johansen.

Simonsen vilde for Samarbejdets Skyld sætte Pris paa, om man kunde komme over Dannelsen af Udvalgene ad den Vej, Hr. Møller havde

foreslaaet, men vilde dog anse det for heldigst, at Udvalget ligesom sidst kun kom til at bestaa af 4 Medlemmer.

Møller maatte antage, at Hr. Simonsen huskede fejl, da Udvalget sidst bestod af 5 Medlemmer, nemlig Formanden, Jakob Jensen, Magnus Nielsen, Rahr og Simonsen. Et ulige Antal maatte desuden altid anses for det bedste.

Jakob Jensen fandt det i og for sig ganske ligegyldigt, hvor mange Medlemmer Udvalget kom til at tælle, da der ingen Afstemning blev i det, fordi man kun kunde komme igennem ved Forhandling. Forhaabentlig vilde Medlemmerne fra den anden Side være med til at føre denne. Ved Forhandling, men ogsaa kun derved, vilde det i det hele taget sikkert være muligt at gennemføre meget til Gavn for Byen. Taleren henstillede dernæst, at Skovudvalget for at kunne arbejde lettere fremtidig kun kom til at bestaa af 3 Medlemmer i Stedet for som nu af 5, og at Forskønnelsesudvalgets Arbejdsomraade og Sammensætning blev ændret. Man havde nu faaet ansat en Stadsgartner, men denne vidste snart ikke, hvor han hørte hjemme, saa det vilde utvivlsomt blive til Held for Plantningsanlægene. — Taleren brugte udtrykkeligt dette Udtryk, for at Borgerne ikke skulde forveksle Stadsgartneren med en Handelsgartner og mene, at Byraadet drev Gartnerforretning — om de alle blev underlagt et og samme Udvalg. De, der havde med Byens Plantningsanlæg at gøre, kunde saa faa Sæde i dette Udvalg, for hvem Stadsgartneren skulde være Konsulent og Administrator. Iøvrigt forelaa der Forslag fra det tidligere Markudvalg og Forskønnelsesudvalg i den Retning. Taleren henstillede disse Spørgsmaal nu, for at det Udvalg, man var i Færd med at nedsætte, kunde

tage Standpunkt dertil. Skulde man intet Hensyn tage til de af Taleren fremsatte Henstillinger, vilde han stille Forslag i den af ham antydede Retning i næste Møde.

F o r m a n d e n bemærkede, at det var et gammelt Ønske fra hans Side, at Skovudvalget kun kom til at bestaa af 3 Medlemmer, og at det Udvalg, man nu nedsatte, sikkert kunde gaa ud fra, at Tanken herom ikke vilde møde nogen Modstand. Med Hensyn til Forskønnelsesudvalgets Arbejdsomraade og Sammensætning var Taleren ganske enig med Hr. Jakob Jensen.

M i k a e l J o h a n s e n kunde slutte sig til Hr. Jakob Jensens Tanke angaaende Skovudvalgets Medlemsantal og ansaa det for bedst, at det Udvalg, som nu skulde nedsættes, kom med Forslag med Hensyn til, hvilke Forandringer der skulde ske med Forskønnelsesudvalget.

N. J o h. L a u r s e n vilde i Tilslutning til det allerede sagte og til Forskønnelsesudvalgets Forslag fremhæve, at det var nødvendigt, at der skete nogen Forandring med Hensyn til Forskønnelsesudvalget. At det gamle Forskønnelsesudvalg havde foreslaaet, at det kommende Forskønnelsesudvalg kom til at bestaa af 4 Medlemmer, var sket, for at der kunde skabes det fornødne Samarbejde mellem de Udvalg, der havde med Anlægene at gøre, men Taleren kunde dog godt tænke sig, at Udvalget kun kom til at tælle 3 Medlemmer, derved at Brolægningsudvalget ikke fik nogen Repræsentant i det. For dette ny Udvalg skulde Stadsgartneren, hvis Plads nu var lidt usikker overfor de forskellige Udvalg, han havde med at gøre, saa være den vejledende.

S i m o n s e n havde ikke med sit Forslag tilsigtet noget, der kunde forstyrre den gode For-

handling, og kunde, under Forudsætning af at Formanden blev Medlem af det Udvalg, man nu skulde nedsætte, godt tiltræde, at dette kom til at bestaa af 5 Medlemmer, skønt han vedblivende ansaa det for rigtigst, at det kun kom til at tælle 4.

Christensen foreslog de Herrer Jakob Jensen og Simonsen til Medlemmer af Udvalget.

Der nedsattes et Udvalg bestaaende af Formanden, Jakob Jensen, Magnus Nielsen, Mikael Johansen og Simonsen.

3. (J. Nr. 28—1913). Fra Forretningsudvalget for **Aarhus-Randers elektriske Bane** forelaa Aftryk af Eneretsbevilling og Love for Andelsselskabet samt Anmodning om, at Byraadet vil vælge 12 Repræsentanter i Henhold til Selskabets Love.

Formanden udtalte, at man nu var naaet saa vidt, at Eneretsbevillingen var udstedt i Overensstemmelse med Byraadets Ønsker, og at Ministeriet havde stadfæstet Andelsselskabets Love. Der vilde derfor nu være at vælge 12 Repræsentanter i Henhold til Lovenes § 11. Skulde der ikke straks komme Forslag i saa Henseende, vilde Taleren henstille, at man henviste Spørgsmaalet til det Udvalg, man nylig havde nedsat til at gøre Indstilling om Besættelse af Udvalg og Kommissioner.

Mikael Johansen stillede Forslag om at henvise Sagen til det nylig nedsatte Udvalg.

Jakob Jensen kunde godt gaa med til at henvise Sagen til det nu nedsatte Udvalg, skønt han meget vel kunde tænke sig, at Forslag med Hensyn til Repræsentantvalget kunde fremkomme paa anden Maade. Det var glædeligt, at Byraadet havde været udholdende i denne Sag, men naar Eneretsbevillingen og Lovene nu var blevet, som man ønskede dem, var dermed Byraadets Stilling

til Banen givet, og der var da kun tilbage at vælge Repræsentanterne.

Sagen henvistes til det under Nr. 2 nedsatte Udvalg.

4. (J. Nr. 615—1912). Beretning og Regnskab for **Arbejdernes Byggeforening** for 1912.

Fremsendes til Finansministeriet med sædvanlig Paategning.

5. (J. Nr. 30—1913). Fra Brolægningsudvalget forelaa **Planer og Betingelser for Udførelsen af en ny Kloak i Høegh-Guldbergsgade.**

Approberedes.

6. (J. Nr. 623—1912). Fra Brolægningsudvalget forelaa følgende Forslag til **Reglement for Anbringelse af Klosetter i Bygninger i Aarhus Kommune:**

§ 1.

»**Etageklosetter** til Brug for en enkelt Husstand skal indrettes som Vandklosetter eller — hvor disse ikke kan installeres — som Luftklosetter*) (med eller uden direkte Afløb for Urinen) paa følgende Vilkaar:

- a. Klosetrummet, der ikke maa have mindre end 1 □ Meters Gulvareal, skal have mindst een Ydervæg og tilstrækkeligt Lys direkte fra Gade, Gaardsplads eller Lysgaard af ikke under 10 □ Meters Areal gennem et Vindue af ikke under 0,2 □ Meters Størrelse af Glasfladen, hvilket Vindue enten skal kunne aabnes eller være forsynet med en Trækrude. I ældre Bygninger vil det

*) Under »Luftkloset« indbefattes alle Slags Klosetter, der er indrettet til **Adskillelse** mellem faste og flydende Ekskrementer. Klosetter med fælles Beholder for faste og flydende Ekskrementer maa ikke under nogen Form installeres i en til andet Brug indrettet Bygning.

dog kunne tillades at indrette Klosetrum, der ikke har Ydervæg eller Vindue til fri Luft, men som faar Lys gennem et fastsiddende Vindue af mindst 6 m/m Traadglas (Monierglas) af ikke under 0,5 □ Meters Størrelse. I Beboelseskældere vil det dog kun undtagelsesvis kunne tillades at installere Klosetter hørende til Lejligheden i Rum med indirekte Lys. Den til Klosetrum med indirekte Lys anbragte Rude skal i Almindelighed være parallel med den Yderrude, hvorfra Lyset tages, og den skal anbringes i en saadan Højde over Klosetrummets Gulv, (i Reglen ca. 1,3 Meter) og i det hele paa en saadan Maade, at Klosetrummet bliver tilstrækkelig belyst.

Klosetrummet maa ikke have direkte Adgang fra Køkken, Spisekammer eller Pige-kammer.

Klosetrummet skal enten have en saadan lun Beliggenhed i Bygningen, at hverken Klosettet selv eller de i Klosetrummet værende Vandtillædningsrør, Skyllecisterne, Vandmaaler eller Afløbere udsatte for at fryse i streng Vinter; eller ogsaa skal der, hvor Frostfare er til Stede, saasom naar Klosetrummet anbringes i Trappehuse eller paa lignende udsatte Steder, drages Omsorg for, at der kan tilvejebringes nogen Opvarmning af Rummet i streng Kulde, f. Ex. ved Anbringelse af et Gasblus eller lign., der holdes tændt, naar Temperaturen synker til Frysepunktet.

Klosetrummets Højde mellem Gulv og Loft maa, ikke være under 2,2 m (3° 12"), i Tagetagen ikke under 1,9 m (3°).

Døren til Klosetrummet maa, naar den senere omtalte Friskluftstilførsel skal ske gennem den, ikke have Fals eller Anslag forneden. Mellem dens Underkant og henholdsvis Gulv eller Under-

karmstykke skal der være en Sprække paa mindst 2 cm. I andre Tilfælde skal Døren være tæt-sluttende forneden.

Gulvet i Klosetrummet skal lægges af Beton mellem Jærnbjælker og forsynes med Pudslag af Cement eller belægges med Terrazzo, Asfalt eller lignende af Bygningskommissionen anerkendt for Fugtighed uigennemtrængeligt Materiale.

I ældre Bygninger kan Trægulv tillades bibeholdt, naar Fugerne tættes omhyggeligt, og Gulvet derefter belægges med Linoleum.

V æ g g e n e. Klosetrummenes Vægge skulle være oliemalede eller beklædte med et for Fugtighed uigennemtrængeligt Materiale. I nye Bygninger kan Oliemalingen udsættes til 1 Aar efter, at de ere tagne i Brug.

- b. Vandklosetternes K u m m e r, V a n d l a a s e og A f l ø b samt de til Ventilation af Vandlaase hørende Ledninger og Skyllecisterner (med Tilbehør) samt Afløb for Urin fra Luftklosetter skal indrettes i Overensstemmelse med det til enhver Tid gældende Regulativ for Husspildevandsledninger.
- c. Luftklosetternes Beholdere for faste Ekskrementer maa ikke have større Rumfang end 25 Liter. Selve Klosetkassen skal være letflyttelig.
- d. V e n t i l a t i o n e n af Klosetrum tilvejebringes gennem et kvadratisk eller cirkulært Aftræksrør for hvert Rum. Røret skal være af Mur, Monier, Rabitsværk eller andet brandfrit Materiale. Aftræksrøret skal saa vidt muligt lægges jævnsides et Skorstensrør, og det skal føres op til en Højde af mindst 0,6 Meter over Overkant af Bygningens øverste Vindue til Beboelsesrum samt foroven afsluttes med en hensigtsmæssig Hætte eller Skærmlade. Det skal have en indvendig glat Overflade og have en Lysning af ikke under 110 □ Centimeter; det

føres ind i Klosetrummet saa nær Loftet som muligt med en mindst 160 □ Centimeter stor Aabning, der dækkes af Rist eller Metalnet med mindst 110 □ Centimeters frit Areal.

F r i s k l u f t s t i l f ø r s e l e n. Hvor Klosetrummet har Vindue direkte til det frie, behøves ingen særlige Foranstaltninger at foretages for Tilførsel af frisk Luft. Har Klosetrummene ikke Vindue til det frie, men Dørforbindelse til fælles Trappe, tilvejebringes Friskluftstilgange til Trapperummet forneden, og skal det samlede (frie) Areal af Friskluftsaabningerne mindst være lig Klosetternes Antal $\times$ 80 □ Centimeter.

Hvor Klosetrummene ikke har Vindue til det Frie eller Dørforbindelse til fælles Trappegang, skal anbringes en Friskluftskanal; denne kan tilvejebringes ved at føre et Rør af Monier eller af galvaniseret Jernplade med et Tværsnitsareal af 110 □ Centimeter ind i Klosetrummet. Dette Rør kan lægges mellem Gulvbjælkerne; det føres til den ene Side ud til Gaardfacaden og afsluttes her med en Rist, til den anden Side ind i Klosetrummet til en Højde af 10 Centimeter over Gulvet og dækkes her med et Traadnet. I ældre Bygninger kan Røret lægges ved Loftet i den nedenunder værende Etage, naar Rørets Samlinger ere nittede, saa at de blive fuldstændig tætte.

Ved Luftklosetter skal der altid være tilvejebragt Ventilation af Klosetkassen. Aftræksrøret herfra kan føres til Klosetrummets Ventilationsrør.

For hver 5 Luftklosetter (eller derunder) i Etagene skal der, for saa vidt de tjener til Erstatning for lovbestemte Gaardlatriner, paa et passende Sted i Ejendommens Gaard anbringes en efter gældende Forskrifter indrettet P o t t e t ø n d e.

§ II.

Etageklosetter til Brug for to Husstande, der bebo samme Etage, skal indrettes som Vandklosetter med direkte Adgang fra fælles Trappe. I Nybygninger maa saadanne Etageklosetter kun indrettes i Rum, der har mindst een Ydervæg med Vindue til Rummet. I ældre Bygninger vil nævnte Etageklosetter tillige kunne tillades indrettede i Rum uden direkte Lys beliggende ved en lys og ventileret Trappegang — dog ikke i Kælderetagen. Iøvrigt gælder for disse Etageklosetter med Hensyn til Rummets Lys, Ventilation, Størrelse og øvrige Indretning de samme Regler som for Etageklosetter for en enkelt Husstand.

§ III.

Klosetrum til fælles Brug for Personer beskæftigede ved Husstande i Bygninger, hvor der tillige findes de ovennævnte Etageklosetter, samt Klosetrum i Forretnings- og Forsamlingsbygninger, i Hotel- og Restaurationsbygninger, i Skole- og Kasernebygninger, og i lignende Bygninger skal indrettes med Vandklosetter — dog ikke Trugvandklosetter — eller, hvor disse ikke kan installeres med Luftklosetter.

- A. Klosetrum med et enkelt Vandkloset kan til nævnte Brug installeres saavel i Bygningens Kælder, naar Loftet her ligger mindst 0,35 Meter over den til Rummet stødende Terrænhøjde, som i dens øvrige Etager, naar disse ikke benyttes til Beboelse, efter de samme Regler, der gælder for Etageklosetter for en enkelt Husstand dog med den Indskrænkning, at Rummet skal have mindst een Ydervæg med ikke under 0,5 □ Meter Vindue til Rummet. og at der ikke er direkte Adgang til Rummet fra et Opholdsrum.
- B. Klosetrum med flere Vandklosetter (herunder Rækkeklosetter med flere Sæder) kan in-

stalleres som nævnt under »A«, naar Rummet faar Ventilation med Friskluftstilførsel og Lys i Forhold til Sædernes Antal. Finder Sundhedskommissionen det nødvendigt, kan den stille andre særlige Fordringer med Hensyn til Udluftning og Lys.

- C. Luftklosetter i de i denne § nævnte Klosetrum maa kun indstalleres i en Bygning's Stueetage og skal have direkte Adgang fra selve Gaardsrummet samt mindst en Ydervæg med ikke under 0,5 □ Meter Vindue til Rummet. Endvidere vil følgende blive at iagttage: Hele Klosetrummet, hvis Højde ikke maa være under 2 $\frac{1}{4}$ Meter, skal ved Skillerum af mindst $\frac{3}{4}$ Stens Tykkelse og ved Etageadskillelse af $\frac{3}{4}$ Stens Hvælving i Cement eller ved Beton- eller Monier-Gulv være skilt fra ethvert tilstødende Lokale eller fra den underliggende Grund.

Klosetrummet maa højst have 2 Sæder, og det skal forsynes med et Ventilationsrør af Murværk eller Monier, som føres 1 Meter op over Overkant af Bygningens øverste Vindue til Beboelsesrum samt Friskluftstilførsel f. Eks. ved at Døren fra Gaarden mangler Anslag forneden. Hver Klosetkasse skal forsynes med Laag og Aftræksrør til Ventilationsrøret. Under hvert Sæde anbringes en tæt Tønde af ikke over 60 Liter Rumfang. Tøndestedet skal være uigennemtrængeligt for Fugtighed og have passende Fald til Afløb for Udskyldning. Dette Afløb saavel som Urinafløbet fra de enkelte Klosetter skal indrettes i Overensstemmelse med det til enhver Tid gældende Spildevandsregulativ.

§ IV.

Til Installation af Klosetter, der ikke hører ind un-

der nogen af de foran nævnte Kategorier, kræves Sundhedskommissionens Samtykke i hvert enkelt Tilfælde.

I Tilfælde af at det maatte vise sig, at givne Dispensationer maatte medføre Ulemper i sanitær Henseende eller væsentlige Ubehageligheder, forbeholder Kommissionen sig Ret til at tage disse tilbage igen.

§ V.

Paa Andragender til Bygningskommissionen om Opførelse af nye Bygninger angives tydeligt paa de Andragendet ledsagende Planer Klosetrummets Størrelse, Beliggenhed og Ventilation.

Ved Installation af Klosetter i Bygninger fremsendes til Sundhedskommissionen Andragende ledsaget af Tegninger i 2 Exemplarer, der i Plan og fornødne Snit viser Klosetrummenes Beliggenhed, Størrelse og Ventilation samt Ordningen af Vandforsyningen og Afløbet fra Klosetterne. Intet Arbejde maa paabegyndes, førend Sundhedskommissionens Approbation foreligger. Stadsingeniøren fører det nødvendige Tilsyn med Klosetternes Installation m. m.

§ VI.

Dispensationer fra dette Regulativ kan gives af Byraadet efter derom indhentet Erklæring af Sundhedskommissionen, forsaavidt Dispensationen ikke strider mod Sundhedsvedtægtens Bestemmelser.

§ VII.

Nærværende Forskrifter, i hvilke Sundhedskommissionen forbeholder sig at foretage Forandringer, træder i Kraft s t r a k s.«

Formanden forelagde Forslaget med Bemærkning om, at det var udarbejdet af Brolægningsudvalget og i den nu foreliggende Skikkelse tiltraadt af Sundhedskommissionen og Bygningskommissionen.

Magnus Nielsen oplyste, at Grundlaget for Forslaget var delvis hentet fra de i København, Frederiksberg og Gentofte gældende Reglementer. Man havde længe lidt under Savnet af et saadant Reglement, og da Tiden nu nærmede sig for Installationen af W. C., maatte man have noget at gaa frem efter. Forslaget var som af Formanden oplyst vedtaget af baade Brolægningsudvalget, Sundhedskommissionen og Bygningskommissionen og var antagelig saa godt, som det kunde tænkes. Forhaabentlig vilde der derfor heller ikke blive foretaget nævneværdige Ændringer. Da Kommunnens Ingeniørvæsen vilde faa et betydeligt Arbejde med Revision af Tegninger og Tilsyn med Installation af W. C., vilde Udvalget gerne høre Byraadets Mening med Hensyn til at indføre et Ingeniørgebyr i Lighed med det nuværende Bygningsgebyr. Dette indbragte, uagtet det ikke var stort, henved 3000 Kr. aarlig. Antagelig vilde det paa-tænkte Ingeniørgebyr indbringe noget lignende, saa man vilde derved indvinde Løn til den Assistent, som vilde blive krævet.

Jakob Jensen takkede Udvalget og de to Kommissioner, fordi det ved Reglementet blev fastslaaet, at der i Skoler ikke maatte indrettes Trugvandklosetter. Det var blevet bebrejdet Skoleudvalget, at det havde indført 1 Mands Klosetter; men det Nummer var altsaa nu slaaet ud af Agitationen. Det forekom Taleren, at Forslagets Bestemmelse om, at der kun undtagelsesvis maatte indrettes W. C. i Kældere, var vel streng. Naar en Kælder var høj og lys, skulde man ikke synes, der kunde være noget i Vejen for at installere W. C. i den. Denne Bestemmelse vilde komme til at virke saa meget haardere, som det navnlig blev de smaa Ejere, den kom til at gaa ud

over. Bestemmelsen i § 6 om, at der kunde dispenseres fra Reglementet, saafremt Dispensationen ikke stred mod Sundhedsvedtægten, syntes ret overflødig, da Byraadet vel næppe vilde give nogen Dispensation uden at have indhentet Erklæring fra Sundhedskommissionen, som naturligvis ikke vilde anbefale noget, der var i Strid med Vedtægten. Taleren skulde dog indskrænke sig til at pege paa dette Forhol, men vilde intet Forslag stille, da det jo snart vilde vise sig, om Bestemmelsen fik nogen Betydning. Det kunde maa-ske være meget rimeligt at indføre et Ingeniørgebyr, da Installationen af W. C. sikkert vilde medføre et betydeligt Arbejde for Byens Ingeniørvæsen, men Taleren vilde dog henstille, at der blev skelnet mellem dem, der fik Tegningerne udarbejdet paa Stadsingeniørens Kontor, og dem, der fik dem udarbejdet af andre. Iøvrigt havde Byraadet allerede forlængst indført en Ordning, hvorefter alle og enhver kunde faa sine Ingeniørarbejder projekterede paa Stadsingeniørens Kontor mod Erlæggelse af en Afgift. Taleren henstillede til Brolægningsudvalget at overveje, hvorledes Udgiften ved Installationen af W. C. kunde lempes for Grundejerne. Forholdet var saaledes, heldigvis maatte man sige, at det allerede nu var vanskeligt at faa lejet ud, naar der ikke var W. C. til Lejligheden, men selvfølgelig vilde det blive meget føleligt for de smaa Grundejere at installere W. C., saa Taleren vilde henstille til det kommende Vandværksudvalg at indrette det saaledes, at Vandværket vilde være i Stand til at indlægge W. C. for de Grundejere, som maatte ønske at faa det til det. Vandværket var den Institution, der bedst kunde paatage sig dette Arbejde, idet det havde Folk, som forstod sig paa Rørledninger, det fornødne Værktøj og det kyndige Tilsyn. Antage-

lig vilde Hr. Mikael Johansen, Grundejerforeningens Formand og Formand for Vandværksudvalget, tage velvilligt paa denne Tanke, som, hvis den blev realiseret, vilde spare Grundejerne for mange Penge.

M i k a e l J o h a n s e n var ganske klar over, at Installationen af W. C. vilde betyde en ret følelig Udgift for Grundejerne. Da Sagen saaledes var af stor Vigtighed for disse, vilde han henstille til Byraadet at vise Grundejerforeningen eller dens Bestyrelse, hvori der fandtes teknisk kyndige Folk, den Velvilje at sende Forslaget til dens Erklæring. Da denne kunde blive afgivet i Løbet af en Uges Tid, vilde Sagen ikke blive forhalet derved.

S i m o n s e n kunde ikke stemme for at indhente Erklæring fra Grundejerforeningens Bestyrelse, da denne ikke kunde kaldes sagkyndig i dette Spørgsmaal og næppe kunde forudsættes at ville behandle Sagen ud fra et Synspunkt, der kun havde Byens Vel for Øje. Grundejerforeningens Bestyrelse kunde nok se paa, hvad der tjente til de privates Vel, men det var ikke sikkert, at dette faldt sammen med Byens. I det hele taget kunde det siges, at Grundejerforeningens Bestyrelse ikke repræsenterede Grundejersagkyndigheden, der til havde den slaaet for mange Volter.

M i k a e l J o h a n s e n gjorde opmærksom paa, at Byraadet før havde sendt lignende Sager til Grundejerforeningen. Taleren fastholdt sit Forslag.

M a g n u s N i e l s e n fandt, at det kun vilde være almindelig Høflighed at indhente Grundejerforeningens Erklæring, naar dens Formand ønskede det. I Virkeligheden var det jo kun en anden Form for et Ønske om at udsætte Sagen. Iøvrigt var det højst rimeligt at tage de grundejende Borgere med paa Raad i denne Sag, som kun

kunde vinde ved, at Borgerne selv blev medvirkende ved dens Gennemførelse. Det var meget rigtigt, at Byraadet havde truffet en Ordning, hvorefter private kunde faa deres Tegnearbejder udført paa Byens Ingeniørkontor, og dettes Assisterter havde haft en Ekstraindtægt derved, men det var dog næppe rigtigt at lave det saaledes, at Byens Ingeniørvæsen kom til at gaa de næringsdrivende Ingeniør i Vejen. Det var tidligere blevet drøftet, hvorledes mindrebemidlede Grundejere kunde ydes Støtte til Installation af W. C., og i det i sin Tid vedtagne Forslag var det da ogsaa blevet henstillet, at der skulde optages et vist Beløb til Udlaan til saadanne Installationer, saaledes at Laanesummen skulde afvikles i et bestemt Antal Terminer, 10 eller under særlige Forhold 20. Ligeledes var der i sin Tid blevet ført Forhandlinger med Hypotekforeningen om en Ordning, hvorefter Foreningen forpligtede sig til at yde et til den med Installationen forbundne Udgift svarende Laan ud over det egentlige Hypotekforeningslaan, naar Tegninger og Anlæg var godkendt af Stadsingeniøren. Disse Forhandlinger, der var blevet afbrudt ved Dødsfald, var kun ført med den gamle Hypotekforening, som jo nu var gaaet over til Jydsk Hypotekforening, men kunde sikkert fortsættes med denne. I det hele taget skulde Brolægningsudvalget gøre alt, for at Indførelsen af W. C. kunde blive saa let og behagelig for Grundejerne som mulig. Taleren var en bestemt Modstander af Hr. Jakob Jensens Tanke om, at Kommunen skulde paatage sig Installationsarbejdet. Han vilde ikke haabe, at man fik endnu mere kommunal Drift, end man allerede havde, og han gik absolut ikke med til at oprette et Værksted for W. C. Installation paa Vandvær-

ket. At en saadan Ordning skulde betyde en Besparelse for Grundejerne, kunde han aldeles ikke tro.

Jakob Jensen oplyste, at Indlæg af Gasledninger kostede knap det halve, naar Gasværket udførte Arbejdet, end naar dette blev udført af private. Iøvrigt vilde det have været Taleren kæretere, om det havde været Grundejerforeningens Formand, der havde svaret paa Talerens Henstilling om at optage den Opgave at installere W. C. for Grundejerne. Det var højst forkasteligt, at Ingeniørarbejderne for Borgerne blev udført som Ekstraarbejde af Stadsingeniørens Assistenten. Naar man tillod en saadan Ordning, varetog man ikke de næringsdrivende Ingeniørers Interesser. Desuden var det meget forkasteligt, at Ingeniørassistenten for private udførte Arbejder, som de senere skulde godkende for Kommunens Regning. Med Hensyn til Tanken om, at Kommunen skulde skaffe Laan til mindrebemidlede Grundejere til Indlæg af W. C., vilde Taleren gerne spørge, om Hr. Magnus Nielsen havde tænkt over, hvilke Kapitaler der skulde skaffes tilveje, og om Kommunen i det hele taget kunde skaffe dem. Det maatte jo nemlig betænkes, at det ikke alene drejede sig om selve Klosettet, men at der ogsaa de aller fleste Steder skulde opføres en Udbygning til Ejendommen for at faa den fornødne Plads. Troede Højre, at Kommunen kunde magte denne Opgave, skulde Taleren intet have imod den, men man skulde ikke kaste den ud som et blot og bart Agitationsnummer. Selvfølgelig havde Hr. Simonsen fulstændig Ret i, at den foreliggende Sag drejede sig om et almindeligt offentligt Spørgsmaal, men da Grundejerne var økonomisk interesserede i dette, syntes Taleren ikke, der kunde

være noget i Vejen for, at Sagen blev udsat i 14 Dage; saa vilde Byraadets Medlemmer ogsaa kunne faa Tid til at sætte sig bedre ind i den. Hvem Formanden saa vilde høre angaaende Sagen i den mellemliggende Tid, maatte blive hans Sag.

Formanden vilde dog, da der var stillet et egentligt Forslag, anse det for rigtigst at afstemme over, om Grundejerforeningen skulde have Lov til at erklære sig om Sagen eller ej.

N. Joh. Laursen bemærkede, at saavel Byraadet som Grundejerne var interesserede i, at det ikke varede for længe med Indførelsen af W. C. Det var rigtigt, at denne Indførelse vilde medføre betydelige Udgifter, navnlig for mange ældre Ejendomme, og der vilde sikkert blive Tale om en saa stor Sum, at det var meget tvivlsomt, om Kommunen kunde staa i Forskud for den. Saa var den anden Tanke om ved Forhandling med Hypotekforeningen at faa denne til at yde en Slags Tillægslaen mere tiltalende, men det gjaldt da ikke alene om at faa dem med, der havde 2. Prioritet i Hypotekforeningen, men ogsaa dem, der havde deres 2. Prioritet ad anden Vej. Man kunde vel imidlertid nok gaa ud fra, at Jydsk Hypotekforening og den afviklende Hypotekforening let vilde kunne formaas til at yde'saadanne Tillægslaen, hvor de selv havde 2. Prioriteten. Vanskeligheden var, hvor disse Foreninger ikke i Forvejen var interesserede Laangivere. Det vilde derfor være meget ønskeligt at faa en Forhandling i Gang mellem et Udvalg af Byraadet paa Grundejernes Vegne og saa Hypotekforeningen, for om der kunde findes en Form for denne at yde passende Laen, muligvis og helst med noget hurtigere Afvikling end af almindelige Laen.

M a g n u s N i e l s e n havde kun gjort opmærksom paa, hvad der var blevet besluttet, da Planen for Indførelse af W. C. blev vedtaget, men havde aldeles ikke tænkt at lave noget Agitationsnummer. De Grundejere, der allerede stod i Hypotekforeningen med en 2. Prioritet, vilde det nok lykkes at skaffe Tillægslaen, men at skaffe Laan til dem, der ikke var Laantagere i Forvejen, vilde næppe lykkes og kunde heller ikke godt forlanges. Noget andet var, om de kunde faa deres Laan omlagt. Selvfølgelig kunde det i W. C. Forslaget anførte Beløb ikke slaa til, hvis alle vilde forlange Laan af Kommunen, men Meningen havde ogsaa kun været at yde Laan til dem, der ikke selv kunde magte Udgiften, altsaa at tage et skønsomt Hensyn.

S i m o n s e n havde moret sig over at høre, at man i det 1. Møde, der holdtes under den ny Sparekurs, vilde have Kommunen til at være en Kreditforening for Grundejerne. Det var en ejendommelig Maade at begynde Spareæraen paa. Der var stillet Forslag om, at Byraadet skulde henvise den foreliggende Sag til Grundejerforeningens Bestyrelse til Erklæring. Dette vilde Taleren ikke være med til, fordi han ikke vilde være med til at gøre Grundejerforeningens Bestyrelse saa lidt som nogen anden Bestyrelse til Overbyraad. Hvis det var Hr. Mikael Johansen magtpaaliggende at høre Grundejerforeningens Bestyrelses Mening, kunde han have forlangt Sagen udsat. Det var dog næppe det, der ønskedes, men derimod, at Byraadet skulde være Vasal af Grundejerforeningen og ikke foretage sig noget uden at spørge den. Taleren troede ikke, at Byraadet havde henvist nogen Sag til Erklæring af Grundejerforeningens Bestyrelse. Desuden vilde det heller ikke være rigtigt at anerkende den Grundejerforening, for

hvilken Hr. Mikael Johansen var Formænd, fremfor de andre Grundejerforeninger.

J a k o b J e n s e n vilde, naar Formanden ikke ønskede at tilstille Grundejerforeningen Sagen ad administrativ Vej, henstille at stemme imod at sende Sagen til Foreningen, men stemme for at udsætte den i 14 Dage. Saa kunde Hr. Mikael Johansen faa Lejlighed til at tale med sin Bestyrelse. Taleren ventede sig ikke meget af en Forhandling med Hypotekforeningen, da denne sikkert kunde vilde yde Laan, hvor Pengene var absolut sikre, men da det var de mere fattige Grundejere, der skulde hjælpes, maatte man være klar over, at Hypotekforeningen vilde forlange Garanti af Byraadet. Hr. Magnus Nielsen havde sagt, at der skulde tages skønsomt Hensyn, men skulde man det, blev det ikke de smaa, der blev hjulpet. Den eneste betydende Maade at hjælpe paa var i Virkeligheden at foretage Installationen for Grundejerne mod en bestemt Afviklingsform, altsaa noget lignende som naar Byen anlagde Gader. Forhaabentlig vilde Brolægningsudvalgets Forslag gaa i den Retning.

M a g n u s N i e l s e n vilde være med til at arbejde for Gennemførelse af det, Byraadet i sin Tid havde vedtaget. Dette var imidlertid ikke ensbetydende med, at Byraadet skulde udføre Arbejdet for Grundejerne, men kun yde dem en bestemt Sum til Laan, naar de ikke selv havde Raad til at indføre W. C.

J a k o b J e n s e n havde ikke stor Tro til, at Hr. Magnus Nielsen vilde interessere sig meget for, at Kommunen skulde hjælpe Grundejerne med Indlæg af W. C., idet det ikke syntes, som om Udvalget havde gjort synderligt for at udføre Byraadets tidligere Beslutning om, at Kommunen i

videste Udstrækning skulde projekttere W. C. Anlæg for Borgerne.

Magnus Nielsen gjorde opmærksom paa, at kun faa havde begæret den billige Hjælp til Projektering af W. C. Anlæg, fordi de fleste Anlæg var installerede i ny Bygninger og altsaa projekterede sammen med Bygningen. For Resten havde de Assistenten, der havde med Projekteringen af W. C. Anlæg at gøre, intet med Approbationen at gøre. Denne blev foretaget af Ingeniør Rosenstand, som ikke projekterede for private. Der var imidlertid intet til Hinder for at avertere i Bladene, at de, der ønskede Hjælp ved Installation af W. C., kunde faa det.

Jakob Jensen oplyste, at Rosenstand havde projekteret adskillige Anlæg og Ledninger. Vilde man ikke anvende en større Sum til Udlaan, end der var antydnet i W. C. Forslaget, blev Foranstaltningen kun et Surrogat at stikke ud til Grundejerne.

Mikael Johansen frafaldt sit Forslag til Fordel for Hr. Jakob Jensens Forslag om at udsætte Sagen i 14 Dage.

Sagen udsattes i 14 Dage.

7. (J. Nr. 197—1912). Indstilling fra Brolægningsudvalget om, at den nu nedlagte **Renovationsplads** paa Marselisborg Mark henlægges under Skovudvalget og den nordre Renovationsplads under Markudvalget.

Formanden forelagde Indstillingen.

Magnus Nielsen meddelte, at Brolægningsudvalget i sin Tid havde lovet Sundhedskommissionen at lade Pladsen ved Viby planere og paakøre ren Fyld, naar den blev nedlagt som Renovationsplads. Stadslægen havde nu meddelt Taleren, at det ny Hospital allerede var plaget af

Fluer fra denne Plads, og at Sundhedskommissionen vilde komme tilbage til Sagen, naar Vejret blev noget varmere, saa Taleren vilde henstille, at Pladsen blev planeret og belagt med Fyld, inden den blev overgivet til Skovudvalget.

Jakob Jensen kunde ikke tro, at Hospitalet kunde være plaget med Fluer paa denne Aarstid. Det syntes iøvrigt, som om Stadslægen ved visse Lejligheder var lige ved at komme langt nok ud i sine Betragtninger. Det kunde være rigtigt nok, at Pladsen blev overdækket, men det kunde man jo lade Skovudvalget besørge.

Formanden ansaa det for ret ligegyldigt, om Planeringen blev foretaget før eller efter Overgivelsen til det ny Udvalg.

Indstillingen vedtoges.

8. (J. Nr. 495—1912). Anmodning fra et af Grundejere i **St. Poulsgade** nedsat Udvalg, om Byraadet vil søge at formaa Ejeren af Nr. 30 i Gaden, Købmand Andersen, til at forpligte sig til at sætte et Hegn tilsvarende det, de øvrige Grundejere maatte beslutte at opsætte, saaledes, at det fra hans Kældernedgang kommer til at danne en afrundet Afslutning paa Haverne foran Ejendommene.

Møller forelagde den fra Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse indgivne Indstilling, der gik ud paa at svare, at man ikke kunde imødekomme Andragendet, idet man ved at give Ejeren af Nr. 30 Tilladelse til at nedlægge Forhaven og anbringe Kældernedgangen ikke havde foretaget sig andet, end man havde Ret til. Desuden kunde der ogsaa nok skaffes en smuk Afslutning paa Forhaverne ved at følge den af Udvalget i Indstillingen foreslaaede Maade, hvorefter Afrundingen skulde ske Øst for Indgangen til Naboejendommen.

Christensen syntes, at Udvalget havde handlet vel letsindigt i denne Sag. For 3—4 Aar siden havde Stakittet gaaet en Del længere ud, og Grundejeren havde da faaet Tilladelse til en Afrunding, saaledes, at der blev frit foran Hjørnebutikken. Nu havde han faaet Tilladelse til en yderligere Afrunding, men Forholdene var derved blevet langt fra saa smukke som tidligere. Udvalget burde være kommet til Byraadet, inden det gav denne sidste Tilladelse. Det havde Udvalget imidlertid ikke gjort, men havde handlet ganske paa egen Haand. Naar Grundejerne nu ønskede, at Ejeren af Nr. 30 skulde føre Afrundingen hen til Kældernedgangen, var det et billigt Forlangende, som meget vel kunde efterkommes, da Ejeren ved Deklaration var forpligtet til at sætte alt i samme Stand som tidligere, hvis Byraadet forlangte det. Taleren vilde derfor henstille til Udvalget at tage Sagen tilbage og ved Forhandling med de interesserede Parter at naa en bedre Ordning. Det var beklageligt, at Udvalgets Indstilling intet indeholdt med Hensyn til den Tilladelse, Andragerne søgte om til at opsætte et Jernhegn foran Forhaverne.

Møller bemærkede, at der ikke blev søgt om Tilladelse til Opstilling af et Jernhegn, men at der i Andragendet kun stod, at Grundejerne havde besluttet inden 2 Aar at opsætte et ensartet Jernhegn, som de senere vilde indsende Tegning for til Approbation. Taleren kunde ikke indse Nyttens af at tage Sagen tilbage, da Udvalget ikke kunde stille sig anderledes. Taleren kunde ikke indrømme, at Udvalget havde handlet letsindigt.

Christensen skulde ikke sige noget til, om Andragendet maaske kunde være formet lidt forkert, men Meningen var i hvert Fald tydelig nok,

at der søgtes om Tilladelse til at opstille et Jernhegn. Var Udvalget kommet til Byraadet, kunde det nu have forsvaret sit Standpunkt, hvilket var daarligt nok nu, men Udvalget havde ganske ulovligt gaaet udenom Byraadet. Taleren foreslog, at Sagen skulde gaa tilbage til Udvalget.

Niels Jensen syntes, det var et billigt Forlangende, at Stakittet skulde afrundes fra Kældernedgangen. Den af Udvalget paa pegede Ordning vilde bevirke, at Nr. 28 skulde afgive et Areal, for at Afrundingen kunde ske.

Jakob Jensen oplyste, at Nr. 28 ikke skulde afgive noget Areal efter Udvalgets Forslag, idet Afrundingen skulde ske Øst for Indgangsdøren, hvilket maatte anses for et Gode for Ejendommen. Dersom Forslaget om at afrunde Hegnet ved Købmand Andersens Kældernedgang skulde gennemføres, vilde der fremkomme en saa lille Plet Jord indenfor Hegnet, at den var altfor lille til at benyttes som Have og altsaa vilde komme til at ligge hen, som den bedst kunde.

Christensen kunde ikke se, at Udvalgets Forslag vilde føre til andet, end at Ejeren af Nr. 28 vilde forlange sin Forhave fjernet.

Magnus Nielsen syntes, at Ejeren af Nr. 28 maatte være glad ved at kunne faa sin Indgangsdør fri. Det var kun det, der skete, og det vilde forhaabentlig ske hele Gadesiden ned. Beboerne burde være glade ved at komme af med de Forhaver.

Indstillingen vedtoges.

9. (J. Nr. 581—1912). Indstilling fra Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse vedrørende et Andragende fra Tømrer J. L. Pedersen om Approbation paa et **Forslag til Bebyggelse paa en Parcel af Kathrinebjergs Jorder.**

Møller meddelte, at der var indkommet Andragende fra Tømremester J. L. Pedersen om Approbation paa et Byggeforetagende paa Kathrinebjerg. Som Byraadet vidste, var der Nord for Byen dannet flere saakaldte Haveselskaber. De var dannet paa den Maade, at en enkelt Mand havde købt 10—15 Tdr. Land, som senere var blevet udstykket til Havearealer. I Kontrakterne stod, at disse senere kunde bebygges, og de Folk, som havde købt dem, var da ogsaa i den Tro, at Bebyggelse maatte finde Sted efter et vist Aaremaals Forløb, men saaledes forholdt Sagen sig slet ikke, idet Vej- og Kloakforhold, altsaa en samlet Bebyggelsesplan, først maatte udarbejdes og godkendes, inden Bebyggelsen kunde tillades. Hver Gang Udvalget havde ment at være i Orden med disse Selskaber, var der kommet noget i Vejen, og de enkelte Ejere havde saa ment at kunne faa Lov til at bygge, uden at de nødvendige Foranstaltninger var i Orden. Saaledes var det ogsaa i det foreliggende Tilfælde, blandt andet kunde Spildevandet fra den paatænkte Ejendom ikke skaffes bort, og det var derfor umuligt at give den ønskede Tilladelse, da der selvfølgelig maatte handles saaledes, at Efterkommerne ikke skulde bebrejde det nuværende Byraad alt for meget. Udvalget kunde derfor anbefale Byraadet ikke at give Tilladelse til at begynde Byggeforetagendet, før der var blevet fremsendt og approberet Forslag til Spildevandets Afledning og Plan for Bebyggelsen paa Haveselskabet Kathrinebjergs Areal.

Indstillingen vedtoges.

10. (J. Nr. 29—1913). Indstilling fra Markudvalget om Bevilling af 1500 Kr. af de paa Budgettet for 1913—14 under Konto XX. 4. opførte Beløb til

Afholdelse af løbende Udgifter ved Driften af den botaniske Have.

Formanden forelagde Indstillingen.

Møller spurgte, om man ikke foreløbig kunde nøjes med at bevilge 500 Kr. og saa lade Udvalget komme med ny Indstilling, hvis der skulde behøves mere.

Jakob Jensen bemærkede, at det ny Udvalg ikke kunde komme med noget positivt Forslag de første 3 Uger, og at de 1500 Kr. ikke vilde blive brugt, hvis det ikke var nødvendigt til løbende Udgifter.

Formanden syntes nok, Byraadet kunde have saa megen Tillid til Udvalget, at det kunde overlade det det ønskede Beløb.

Jakob Jensen gjorde opmærksom paa, at Indkøbet af Planter skulde foretages nu og ikke kunde vente.

Niels Jensen oplyste, at Udvalget ingen disponibel Kapital havde til at købe ind for eller til at udføre Arbejder for.

Bevilgedes.

11. **Købekontrakter** angaaende Marselisborggrunde med
a. (J. Nr. 22²¹—1912). Murermester R. Rasmussen.
b. (J. Nr. 22²²—1912). Murerne M. & A. P. Andersen.

Godkendtes.

